Kohtulahendite kogumik

KOHTUJURISTI ETTEPANEK
PRIIT PIKAMÄE
esitatud 2. juunil 2022 [1]

**Kohtuasi C-199/21**

**DN**
***versus***
**Finanzamt Österreich**

(eelotsusetaotlus, mille on esitanud Bundesfinanzgericht (föderaalne maksukohus, Austria))

Eelotsusetaotlus – Sotsiaalkindlustus – Määrus (EÜ) nr 987/2009 – Artikli 60 lõike 1 kolmas lause – Liikmesriigi õigusnormid, milles nähakse ette perehüvitiste määramine vanemale, kellega koos laps elab – Olukord, kus vanem, kes võib hüvitisi taotleda, oma õigust ei kasuta – Kohustus võtta arvesse teise vanema esitatud taotlust – Selle kohustuse mõju teisele vanemale määratud perehüvitiste tagasinõudmisele

## I. Sissejuhatus

1. Käesolevas kohtuasjas on Bundesfinanzgericht (föderaalne maksukohus, Austria) esitanud Euroopa Kohtule eelotsusetaotluse, mis puudutab määruse (EÜ) nr 883/2004 [2] artiklite 67 ja 68 rakendamiseks määruses (EÜ) nr 987/2009 [3] sisalduvate sätete tõlgendamist.

2. Neljanda ja viienda küsimusega, mida käesolevas ettepanekus käsitlen, palutakse Euroopa Kohtul täpsustada, milline tähendus ja ulatus on määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandal lausel, kus on sätestatud, et juhul kui perehüvitiste taotlemise õigusega isik ei kasuta oma õigust, peab pädev asutus võtma arvesse perehüvitiste taotlust, mille on esitanud üks selles sättes nimetatud isikutest.

[1] Algkeel: prantsuse.

[2] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 29. aprilli 2004. aasta määrus sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta (ELT 2004, L 166, lk 1; ELT eriväljaanne 05/05, lk 72).

[3] Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määrus, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord (ELT 2009, L 284, lk 1).

## II. Õiguslik raamistik

### *A. Liidu õigus*

#### *1. Määrus nr 883/2004*

3. Määruse nr 883/2004 artiklis 1 on sätestatud:

„Käesolevas määruses kasutatakse järgmisi mõisteid:

[…]

i) pereliige:

[…]

3) kui lõigete 1 ja 2 alusel kohaldatavates õigusaktides loetakse isik pereliikmeks või leibkonna liikmeks üksnes siis, kui ta elab kindlustatud isiku või pensionäriga samas leibkonnas, loetakse see tingimus täidetuks, kui kõnealune isik põhiosas on kindlustatud isiku või pensionäri ülalpeetav;

[…]

q) pädev asutus:

i) asutus, kus asjaomane isik on hüvitise taotlemise ajal kindlustatud

[…]

s) pädev liikmesriik – liikmesriik, kus pädev asutus asub;

[…]

z) perehüvitised – kõik mitterahalised või rahalised hüvitised perekulude katteks, välja arvatud I lisas nimetatud ülalpidamistoetuste ning spetsiaalsete sünnitus- ja lapsendamistoetuste ettemaksed.“

4. Nimetatud määruse artikli 2 lõige 1 on sõnastatud järgmiselt:

„Käesolevat määrust kohaldatakse liikmesriigi kodanike, liikmesriigis elavate kodakondsuseta isikute ja pagulaste suhtes, kes on või on olnud sotsiaalkindlustusalaste õigusaktidega hõlmatud ühes või mitmes liikmesriigis, samuti nende pereliikmete ning nende ülalpidamisel olnud isikute suhtes.“

5. Selle määruse artiklis 3 on sätestatud:

„1. Käesolevat määrust kohaldatakse kõigi õigusaktide suhtes, mis reguleerivad järgmisi sotsiaalkindlustusliike:

[…]

j) perehüvitised.

[…]“.

6. Nimetatud määruse artiklis 7 on sätestatud:

„Kui käesolevas määruses ei ole sätestatud teisiti, ei rakendata ühe või mitme liikmesriigi õigusaktide või käesoleva määruse alusel makstavatele rahalistele hüvitistele vähendamist, muutmist, peatamist, tühistamist ega konfiskeerimist asjaolu tõttu, et hüvitisesaaja või tema pereliikmete elukohaks on mõni teine liikmesriik kui hüvitiste maksmise eest vastutava asutuse asukohariik.“

7. Määruse nr 883/2004 III jaotise 8. peatükis paiknevas artiklis 67 „Teises liikmesriigis elavad pereliikmed“ on sätestatud:

„Isikul on õigus perehüvitistele kooskõlas pädeva liikmesriigi õigusaktidega, sealhulgas oma teises liikmesriigis elavate pereliikmete jaoks, nagu elaksid nad esimesena nimetatud liikmesriigis. Pensionäril on õigus perehüvitistele vastavalt tema pensioni suhtes pädeva liikmesriigi õigusaktidele.“

8. Kõnealuse määruse samas 8. peatükis paiknev artikkel 68 „Prioriteetsuse määramise eeskirjad kattumise puhul“ on sõnastatud järgmiselt:

„1. Kui samal perioodil ja samadele pereliikmetele antakse hüvitisi enam kui ühe liikmesriigi õigusaktide alusel, rakendatakse järgmisi prioriteetsuse eeskirju:

a) kui hüvitisi maksavad mitu liikmesriiki erinevatel alustel, on prioriteetsusjärjekord järgmine: esmalt õigused, mis saadakse töötamise või füüsilisest isikust ettevõtjana tegutsemise alusel, teiseks õigused, mis saadakse pensioni saamise alusel, ja lõpuks elukohast tulenevad õigused;

b) kui hüvitisi maksavad mitu liikmesriiki samadel alustel, kehtestatakse prioriteetsusjärjekord järgmistele allkriteeriumitele viitamisega:

   […]

   ii) pensionite saamise alusel saadavate õiguste puhul: laste elukoht, tingimusel et sealsete õigusaktide alusel pensioni makstakse, ja lisaks, kui see on asjakohane, vastuoluliste õigusaktide alusel sätestatud pikim kindlustus- või elamisperiood;

[…]

2. Kattuvate õiguste puhul antakse perehüvitisi kooskõlas õigusaktidega, mis on prioriteetsed vastavalt lõikele 1. Õigus perehüvitistele peatatakse ühe või mitme riigi vastuoluliste õigusaktide korral esimesena nimetatud õigusaktidega sätestatud summa ulatuses ja seda summat ületava

summa puhul antakse vajadusel diferentseeritud lisahüvitist. Sellist diferentseeritud lisahüvitist pole vaja anda teises liikmesriigis elavatele lastele, kui õigus kõnealusele hüvitisele tugineb üksnes elukohal.

[…]“.

9. Selle määruse artiklis 68a[4] „Hüvitiste maksmine“, mis sisaldub selles samas 8. peatükis, on sätestatud:

„Juhul kui isik, kellele tuleks anda perehüvitisi, ei kasuta neid pereliikmete ülalpidamiseks, täidab pädev asutus oma juriidilise kohustuse, makstes kõnealused hüvitised pereliikmeid tegelikult ülalpidavale füüsilisele või juriidilisele isikule pereliikmete elukoha liikmesriigis asuva asutuse või nende elukoha liikmesriigi pädeva võimuorgani poolt selleks määratud asutuse või organi taotlusel ja vahendusel.“

*2. Määrus nr 987/2009*

10. Määruse nr 987/2009 artikli 60 lõikes 1 on sätestatud:

„Perehüvitiste taotlus esitatakse pädevale asutusele. Määruse [nr 883/2004] artiklite 67 ja 68 kohaldamisel võetakse kogu perekonna olukorda arvesse nii, nagu kõigi asjaomaste isikute suhtes kohaldataks asjaomase liikmesriigi õigusakte, ning nii, nagu nad elaksid seal, seda eelkõige seoses isiku õigusega taotleda selliseid hüvitisi. Kui hüvitiste taotlemise õigusega isik ei kasuta oma õigust, võtab selle liikmesriigi pädev asutus, kelle õigusakte kohaldatakse, arvesse perehüvitiste taotlust, mille on esitanud teine vanem, vanemana käsitatav isik või lapse või laste hooldajana tegutsev isik või asutus.“

## *B. Austria õigus*

11. 24. oktoobri 1967. aasta perekulude hüvitamise toetuste föderaalseaduse (Bundesgesetz betreffend den Familienlastenausgleich durch Beihilfen) (*BGBl.* 376/1967; edaspidi „FLAG“) põhikohtuasjas kohaldatava redaktsiooni §-s 2 on sätestatud:

„1. Isikutel, kelle elukoht või harilik viibimiskoht on Austrias, on õigus peretoetustele:

[…]

b) täisealiste laste eest, kes ei ole veel saanud 24-aastaseks ja omandavad kutseharidust

[…]

2. Peretoetustele on õigus isikul, kellega koos lõikes 1 nimetatud laps elab. Isikul, kellega koos laps ei ela, ent kes valdavalt kannab lapse ülalpidamiskulud, on õigus neile toetustele juhul, kui ühelgi muul isikul käesoleva lõike esimese lause kohaselt seda õigust ei ole.

[4] See artikkel lisati määrusesse nr 883/2004 Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 988/2009, millega muudetakse määrust (EÜ) nr 883/2004 (ELT 2009, L 284, lk 43), artikli 1 punktiga 18.

3. Käesolevas jaos tähistab mõiste „isiku lapsed“:

a) tema järglasi,

[…]

5. Laps elab isikuga koos, kui tal on leibkonna liikmena selle isikuga sama elukoht. Leibkonda kuulumine ei lõpe,

a) kui laps elab ajutiselt mujal kui ühises elukohas.

[…]“.

12. FLAG § 26 lõikes 1 on sätestatud:

„Peretoetusi ekslikult saanud isik peab asjaomased summad tagasi maksma“.

## III. Vaidluse asjaolud, põhikohtuasja menetlus ja eelotsuse küsimused

13. Poolas sündinud DN on alates 2001. aastast Austria kodanik ning elab samast aastast Austrias. Ta oli kuni 2011. aastani abielus Poola kodanikuga ning abielust sündis 1991. aastal tütar, kes on samuti Poola kodanik.

14. Alates 2011. aastast saab DN Poola ja Austria pädevatelt asutustelt ennetähtaegset vanaduspensioni, mis on arvutatud, lähtudes kindlustusperioodidest, mil ta oli kindlustatud esmalt Poolas ja seejärel Austrias.

15. 2013. aasta jaanuarist augustini taotles ja sai DN Austria maksuhaldurilt oma tütre eest rahalistes hüvitistes ja maksusoodustustes seisnenud perehüvitisi. DN kandis hüvitised üle oma tütrele, kes õppis Poolas. DNi endine abikaasa kõnealuste hüvitiste määramiseks taotlust ei esitanud.

16. Poolas samal perioodil mis tahes perehüvitisi ei makstud, kuna DNi sissetulek ületas selle liikmesriigi õigusaktides selliste toetuste saamiseks ette nähtud piirmäära.

17. 12. novembri 2014. aasta otsusega nõudis Austria maksuhaldur DNile rahalistele hüvitistele ja maksusoodustustele vastavate välja makstud summade tagastamist põhjusel, et kuna viimane sai Poolast ennetähtaegset vanaduspensioni ning kuna tema tütre elukoht oli selles liikmesriigis, oli Austrial määruse nr 883/2004 artikli 68 lõikes 1 sätestatud prioriteetsuse määramise eeskirjade kohaselt perehüvitiste maksmiseks üksnes subsidiaarne pädevus. Lisaks tugineb maksuhaldur summade tagasi nõudmise alternatiivse põhjendusena sellele, et FLAG § 2 lõike 2 kohaselt on Austria perehüvitistele õigus üksnes koos tütrega Poolas elaval emal. Maksuhaldur järeldab sellest, et isalt tuleb need hüvitised FLAG § 26 lõike 1 kohaselt tagasi nõuda, olgugi et emal, kellel vastava taotluse esitamise õigus oli, ei oleks enam võimalik neid hüvitisi saada, sest aeg, mille jooksul oli võimalik neid tagasiulatuvalt taotleda, on möödunud.

18. Leides, et Austria peab talle perehüvitisi maksma vastavalt määruse nr 883/2004 artikli 68 lõikele 2 koosmõjus FLAG asjasse puutuvate sätetega, esitas DN selle otsuse peale kaebuse Bundesfinanzgerichtile (föderaalne maksukohus).

19. Neil asjaoludel otsustas Bundesfinanzgericht (föderaalne maksukohus) 19. märtsil 2021. aastal menetluse peatada ja esitada Euroopa Kohtule järgmised eelotsuse küsimused:

„1. Kas määruse [nr 883/2004] artikli 67 teises lauses sisalduvat väljendit „pensioni suhtes pädev liikmesriik“ tuleb tõlgendada nii, et selle all on mõeldud iga liikmesriiki, kes varem oli töökohariigina pädev maksma perehüvitisi ja nüüd on kohustatud maksma vanaduspensioni, kuna töötaja on eelnevalt tema territooriumil kasutanud õigust vabalt liikuda?

2. Kas määruse nr 883/2004 artikli 68 lõike 1 punkti b alapunktis ii sisalduvat väljendit „pensionite saamise alusel saadavad õigused“ tuleb tõlgendada nii, et õigus perehüvitisele omandati pensioni saamise alusel juhul, kui esiteks liidu õiguse või liikmesriigi õiguse sätted näevad perehüvitise maksmise tingimusena ette pensioni saamise ja teiseks on pensioni saamise tingimus lisaks ka tegelikult faktiliselt täidetud, millest tulenevalt ei ole „pelgalt pensioni saamise fakt“ hõlmatud määruse nr 883/2004 artikli 68 lõike 1 punkti b alapunktiga ii ja asjaomane liikmesriik ei ole liidu õiguse kohaselt „pensioni suhtes pädev liikmesriik“?

3. Kui mõiste „pensioni suhtes pädev liikmesriik“ tõlgendamiseks piisab pelgalt pensioni saamisest, siis:

   kas juhul, kui isik saab vanaduspensioni, mille saamise õigus tuleneb piirialatöötajaid käsitlevate määruste kohaldamisest või eelnevast töötamisest liikmesriigis ajavahemikul, mil ainult elukohariik või kumbki asjaomane riik ei olnud Euroopa Liidu ega Euroopa Majanduspiirkonna liikmesriik, tuleb Euroopa Kohtu 12. juuni 1980. aasta otsusest Laterza (733/79, EU:C:1980:156) lähtudes mõista määruse nr 883/2004 artikli 68 lõike 2 teise lause teises pooles sisalduvat väljendit „seda summat ületava summa puhul antakse vajadusel diferentseeritud lisahüvitist“ nii, et liidu õigusega nähakse ka pensioni saamise korral ette perehüvitis suurimas võimalikus summas?

4. Kas määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandat lauset tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus FLAG 1967 § 2 lõige 5, mille alusel on lahutuse korral peretoetuse ja maksusoodustuse vormis lapsetoetuse saamise õigus majapidamist juhtinud vanemal niikaua, kuni täisealine ja õppiv laps elab tema leibkonnas, kuid kes ei esitanud asjaomast taotlust elukohariigis ega pensioni suhtes pädevas liikmesriigis, mille tulemusel saab teine vanem, kelle elukoht on Austrias, kes on pensionär ja kes last tegelikult üksi ülal peab, taotleda vahetult määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandale lausele tuginedes peretoetust ja maksusoodustuse vormis lapsetoetust selle liikmesriigi asutuselt, kelle õigusnormid kuuluvad esmajärjekorras kohaldamisele?

5. Kas määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandat lauset tuleb lisaks tõlgendada nii, et selleks, et liidus töötanud töötaja saaks perehüvitist käsitlevas menetluses menetlusosalise staatuse, on nõutav, et ta tagab põhiosas ülalpidamise määruse nr 883/2004 artikli 1 punkti i alapunkti 3 tähenduses?

6. Kas määruse nr 987/2009 artiklis 60 liikmesriikide dialoogi vormis tehtava koostöö kohta sätestatut tuleb tõlgendada nii, et asjaomaste liikmesriikide asutused peavad seda korda lisaks perehüvitiste andmisele järgima ka perehüvitiste tagasinõudmisel?“

## IV. Menetlus Euroopa Kohtus

20. Kirjalikud seisukohad esitasid Tšehhi Vabariigi valitsus ja Euroopa Komisjon.

## V. Õiguslik analüüs

21. Vastavalt Euroopa Kohtu taotlusele käsitleb käesolev ettepanek neljandat ja viiendat küsimust.

### *A. Küsimuste ümbersõnastamine*

22. Neljanda ja viienda küsimusega soovib eelotsusetaotluse esitanud kohus sisuliselt teada, kas määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmanda lausega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid nagu põhikohtuasjas käsitletavad, mille kohaselt on õigus perehüvitistele ainult lapsega koos elaval vanemal, kusjuures ka juhul, kui see vanem hüvitise saamiseks taotlust ei esita, ei ole neid hüvitisi võimalik saada teisel vanemal, kes faktiliselt üksi last ülal peab.

23. Eelotsusetaotluse esitanud kohtu hinnangul tuleb seega kindlaks teha, kas sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas tuleneb nimetatud artiklist teisele vanemale õigus perehüvitistele.

24. Sellega seoses näib mulle, et osaliselt võib eelotsusetaotluse esitanud kohtule vastuse anda kohtuotsus Trapkowski[5]. Selle kohtuotsuse põhjendustes osutas Euroopa Kohus kõigepealt sellele, et määruste nr 987/2009 ja nr 883/2004 sätetes ei ole kindlaks määratud isikuid, kellel on õigus perehüvitisi saada[6], kuigi neis on sätestatud eeskirjad, mis võimaldavad kindlaks määrata isikud, kes võivad selliseid hüvitisi taotleda[7]. Seejärel märkis Euroopa Kohus, et nii määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmanda lause sõnastusest kui ka selle ülesehitusest nähtub, et tuleb teha vahet perehüvitiste taotluse esitamise ja perehüvitiste saamise õiguse vahel[8]. Nimetatud sätte sõnastusele tuginedes rõhutas Euroopa Kohus, et kuigi selleks, et liikmesriigi pädev asutus oleks kohustatud arvesse võtma teise vanema taotlust, piisab sellest, kui taotluse esitab üks perehüvitiste taotlemise õigusega isik, ei ole liidu õigusega siiski vastuolus see, kui niisugune pädev asutus jõuab riigisisest õigust kohaldades järeldusele, et isik, kellel on õigus lapse eest perehüvitisi saada, on muu isik kui see, kes esitas taotluse selliste hüvitiste saamiseks[9].

25. Sellest kohtupraktikast tuleneb, et määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmas lause ei pane liikmesriigile kohustust maksta hüvitist „teisele vanemale“, kui vanem, kes võib perehüvitisi taotleda, oma õigust ei kasutanud. Seetõttu ei ole kõnealuse sättega kuidagi vastuolus see, et sellistel asjaoludel nagu põhikohtuasjas, jätab Austria pädev asutus hüvitiste määramise tingimusi silmas pidades DNi esitatud hüvitiste saamise taotluse rahuldamata.

26. Märgin siinkohal, et käesoleva vaidluse puhul ei ole tegelikult tegemist analoogse probleemiga, nagu see, mida käsitleti kohtuotsuses Trapkowski, kuna esmalt Austria pädev asutus rahuldas DNi poolt oma tütrega seoses esitatud taotluse. Alles hiljem nõudis see asutus DNile perehüvitistena makstud summade tagasi maksmist, tuginedes alternatiivse põhjendusena riigisisestele sätetele, milles on ette nähtud ühelt poolt see, et peretoetusi makstakse isikule,

5 22. oktoobri 2015. aasta kohtuotsus (C-378/14, edaspidi „kohtuotsus Trapkowski“, EU:C:2015:720).

6 Euroopa Kohus täpsustab, et määruse nr 883/2004 artikli 67 sõnastusest nähtub selgelt, et isikud, kellel on õigus perehüvitistele, määratakse kindlaks vastavalt liikmesriigi õigusele (vt kohtuotsus Trapkowski, punkt 44).

7 Kohtuotsus Trapkowski, punkt 43.

8 Kohtuotsus Trapkowski, punkt 46.

9 Kohtuotsus Trapkowski, punktid 47 ja 48.

kellega koos laps elab, ning teiselt poolt see, et neid toetusi ekslikult saanud isik peab vastava summa tagasi maksma. Eelotsusetaotluse esitanud kohtul tuleb seega võtta seisukoht, kas need sätted on maksuhalduri poolt esitatud perehüvitiste tagasimaksmise nõude peale esitatud kaebuse lahendamiseks asjasse puutuvad.

27. Määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmanda lause sätete tõlgendusel võib aga olla otsustav mõju vaidluse lahendamisele, kuna käesoleval juhul võttis Austria pädev asutus – kuivõrd ema ei olnud taotlust esitanud – arvesse isa esitatud taotluse ning määras lapsega seotud perehüvitised viimasele. Teisisõnu tuleb eelotsusetaotluse esitanud kohtul kindlaks teha, kas sellistel asjaoludel on kõnealuste sätetega vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis võimaldavad tagasi nõuda lapsega seotud perehüvitisi, mis on DNile juba välja makstud.

28. Neil asjaoludel näib olevat vajalik eelotsusetaotluse esitanud kohtule vaidluse lahendamiseks tarviliku vastuse andmiseks küsimused, mille ta Euroopa Kohtule esitas, ümber sõnastada [10].

29. Teen niisiis Euroopa Kohtule ettepaneku neljas ja viies küsimus ümber sõnastada järgmiselt:

„Kas määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandat lauset tuleb tõlgendada nii, et sellega on vastuolus liikmesriigi õigusnormid, mis annavad võimaluse nõuda tagasi perehüvitisi, mis on määratud – kuna isik, kes võis neid hüvitisi taotleda, oma õigust ei teostanud – mõnele selles sättes nimetatud isikule, kelle taotluse pädev asutus arvesse võttis?“

## *B. Ümbersõnastatud küsimused*

30. Selliselt ümbersõnastatud küsimused nõuavad seega määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmanda lause tõlgendamist. Kuivõrd kõnealune määrus on kehtestatud määruse nr 883/2004 rakendamiseks, on minu arvates vaja käsitleda viimati nimetatud määruses sätestatud perehüvitisi puudutavate õigusnormide eset ja eesmärki. Käesoleval juhul on selline lähenemisviis minu arvates seda enam vajalik, et Euroopa Kohtu praktika kohaselt peab määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 sisu ja ulatust selles sisalduva viite tõttu määruse nr 883/2004 artiklitele 67 ja 68 analüüsima koos viimati nimetatud artiklite sätetega [11].

31. ELTL artiklis 45 määratletud töötajate vaba liikumise tagamiseks on selle aluslepingu artiklis 48 sisuliselt ette nähtud sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimissüsteemi loomine. Esmalt oli selline koordineerimine sätestatud määruses (EMÜ) nr 1408/71 [12], mille mehhanismid muutusid liiga keeruliseks [13], ning nüüd reguleerib sotsiaalkindlustusskeemide koordineerimist määrus nr 883/2004. Nagu selle määruse põhjenduses 4 [14] märgitud, ei ole kõnealuse määruse eesmärk, samamoodi nagu määrusel nr 1408/71 [15], mitte sotsiaalkindlustussüsteemide ühtlustamine, vaid üksnes nendevahelise koordinatsiooni tagamine.

[10] Vt selle kohta 6. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus W. Ż. (Poola kõrgeima kohtu erakorralise kontrolli ja avalike asjade kolleegium – ametisse nimetamine) (C-487/19, EU:C:2021:798, punkt 68 ja seal viidatud kohtupraktika).

[11] 18. septembri 2019. aasta kohtuotsus Moser (C-32/18, EU:C:2019:752, punkt 34).

[12] Nõukogu 14. juuni 1971. aasta määrus sotsiaalkindlustusskeemide kohaldamise kohta ühenduse piires liikuvate töötajate, füüsilisest isikust ettevõtjate ja nende pereliikmete suhtes (EÜT 1971, L 149, lk 2; ELT eriväljaanne 05/01, lk 35).

[13] Sellega seoses on määruse nr 883/2004 põhjenduses 3 rõhutatud, et „ühenduse kooskõlastuseeskirjad [on keerulised ja pikad]“ ning et oluline on nende asendamine „neid samal ajal ajakohastades ja lihtsustades“.

[14] Määruse nr 883/2004 põhjenduses 4 on märgitud, et „[v]aja on arvestada siseriiklike sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide erijooni ning rajada üksnes kooskõlastussüsteem“.

[15] Vt selle kohta 26. septembri 2000. aasta kohtuotsus Engelbrecht (C-262/97, EU:C:2000:492, punktid 35 ja 36 ning seal viidatud kohtupraktika).

32. Selle eesmärgi tagamiseks on määruses nr 883/2004 sätestatud eelkõige kollisiooninormid, mis võimaldavad kas mitme seaduse olemasolul või seaduse puudumisel kindlaks teha, milliste sotsiaalkindlustusalaste õigusaktide kohaselt võib toetusi määrata. Need nimetatud määruse artiklites 11–16 kehtestatud normid lähtuvad eelkõige kohaldatava õiguse ühtsuse üldpõhimõttest [16].

33. Seejuures on määruses nr 883/2004 sätestatud erinevate hüvitiste kategooriate suhtes kohaldamisele kuuluvad erinormid. Määruse nr 883/2004 artiklis 67 on perehüvitistega seoses määratletud, milline liikmesriik või millised liikmesriigid on pädev(ad) selliste hüvitiste andmiseks [17]. Selleks on selles artiklis kehtestatud põhimõte, et isik võib taotleda perehüvitisi pereliikmete jaoks, kes elavad muus liikmesriigis kui hüvitiste maksmiseks pädev liikmesriik, just nagu nad elaksid viimati nimetatud liikmesriigis [18]. Nagu Euroopa Kohus märgib, on määruse nr 883/2004 artikli 67 eesmärk sisuliselt hoida ära seda, et liikmesriik võiks seada perehüvitiste maksmise või selle summa sõltuvusse töötajate pereliikmete elukohast hüvitisi andvas liikmesriigis [19].

34. Nimetatud määruse artikkel 67 loob seega fiktsiooni, mille kohaselt võetakse kogu perekonda arvesse nii, nagu kõigi asjaomaste isikute suhtes kuuluksid kohaldamisele selle pädeva liikmesriigi õigusaktid ning nagu nad elaksid seal. Teisisõnu nõuab kõnealune artikkel tervikul põhinevat lähenemisviisi [20], kuna selle sätte kohaselt peab pädev asutus perehüvitiste saamise õiguse kindlaks tegemiseks hindama perekonna olukorda tervikuna. Sellisest kontseptsioonist on lähtunud ka Euroopa Kohus, kes on sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise määrusi tõlgendades leidnud, et perehüvitisi ei saa juba nende olemusest tulenevalt käsitleda kui õigusi, mis kuuluvad üksikisikule sõltumatult tema perekondlikust olukorrast [21]. Nagu ka komisjon õigesti märgib, tuleneb sellest, et õigus perehüvitistele ei kuulu üksnes ühele vanemale, vaid perekonnale.

35. See on tervikul põhinev lähenemisviis minu arvates kooskõlas määruses nr 883/2004 perehüvitistele omistatud eesmärgiga. Määramaks kindlaks, kas hüvitise näol on tegu perehüvitisega selle määruse artikli 3 lõike 1 punkti j tähenduses, tuleb lähtuda määruse artikli 1 punkti z sõnastusest, mille kohaselt tähistatakse mõistega „perehüvitised“ kõiki mitterahalisi või rahalisi hüvitisi *perekulude katteks*, välja arvatud sama määruse I lisas nimetatud ülalpidamistoetuste ning spetsiaalsete sünnitus- ja lapsendamistoetuste ettemaksed. Sellele definitsioonile tuginedes on Euroopa Kohus järjepidevalt leidnud, et perehüvitiste eesmärk on aidata sotsiaalselt peret ülalpidavaid töötajaid, pannes ühiskonnale kohustuse osaleda nende

16 Määruse nr 883/2004 artikli 11 lõikes 1 on sätestatud, et „[k]äesoleva määruse reguleerimisalasse kuuluvate isikute suhtes kohaldatakse üksnes ühe liikmesriigi õigusakte“.

17 Määruse nr 883/2004 artiklis 68 on sätestatud prioriteetsuse määramise reeglid õigusaktide ja hüvitiste saamise õiguse kattumise korral. Märgin siiski, et need sätted ei näi käesoleval juhul kohaldamisele kuuluvat. Nimelt tuleneb ka eelotsusetaotluse esitanud kohtu otsuse sõnastusest, et põhikohtuasjas vaidluse all oleval perioodil Poolas mis tahes perehüvitisi ei makstud. Euroopa Kohtu kohtupraktika kohaselt aga eeldab kattumine selle sätte tähenduses seda, et hüvitisi reaalselt makstakse mitmes liikmesriigis. Vt selle kohta kohtuotsus Trapkowski, punkt 32 ja seal viidatud kohtupraktika.

18 18. septembri 2019. aasta kohtuotsus Moser (C-32/18, EU:C:2019:752, punkt 35 ja seal viidatud kohtupraktika).

19 Vt 18. septembri 2019. aasta kohtuotsus Moser (C-32/18, EU:C:2019:752, punkt 36 ja seal viidatud kohtupraktika) ja 25. novembri 2021. aasta kohtuotsus Finanzamt Österreich (arenguabitöötaja perehüvitis) (C-372/20, EU:C:2021:962, punkt 76).

20 Ülevaatena määruse nr 883/2004 artikli 67 eesmärgi ja põhimõtete kohta vt Fuchs, M. ja Cornelissen, R. *EU Social Security Law, A Commentary on EU Regulations 883/2004 and 987/2009*, C.H. Beck – Hart Publishing – Nomos, 2015, lk 405 jj.

21 Vt selle kohta 26. novembri 2009. aasta kohtuotsus Slanina (C-363/08, EU:C:2009:732, punkt 31) ja 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Caisse pour l'avenir des enfants (piirialatöötaja abikaasa laps) (C-802/18, EU:C:2020:269, punkt 57 ja seal viidatud kohtupraktika). Esimesena nimetatud kohtuotsus tehti küll määruse nr 1408/71 artikli 73 tõlgendamiseks, ent selle sätte sõnastus on väga sarnane määruse nr 883/2004 artikli 67 omaga.

kulutustes. Lisaks on Euroopa Kohus täpsustanud, et väljendit „perekonna väljaminekute katmine“ tuleb tõlgendada nii, et selle eesmärk on eelkõige avaliku sektori panus perekonna eelarvesse, mis on mõeldud lapse ülalpidamisega seotud kulude vähendamiseks [22].

36. See eesmärk nähtub ka määruse nr 883/2004 artiklist 68a, millega on soovitud tagada, et perehüvitiste saajad kasutaksid neid hüvitisi selleks, milleks need mõeldud on. Nii on selles sättes ette nähtud, et juhul, kui hüvitise saaja ei kasuta peretoetust, millele tal õigus on, oma pereliikmete ülalpidamiseks, tuleb kõnealuste perehüvitiste summa maksta pereliikmeid tegelikult ülal pidavale isikule.

37. Perehüvitiste ese ja eesmärk on määruses nr 883/2004 sätestatud sellekohaste õigusnormide kohaldamise ja rakendamise seisukohast seega määrava tähtsusega kriteeriumideks. Sellest tuleneb, et määruse nr 987/2009 artikli 60 lõiget 1 tuleb mõista ja tõlgendada neist tunnustest lähtudes. Seejuures on kõnealuses artiklis [23] sisuliselt sätestatud, et kui perehüvitise taotlemise õigusega isik oma õigust ei kasuta, peab liikmesriigi, kelle õigusakte kohaldatakse, pädev asutus „arvesse võtma“ taotlust, mille on esitanud mõni muu selles sättes nimetatud isik, sealhulgas „teine vanem“.

38. Minu arvates kajastab määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmas lause perehüvitistega seoses määrusest nr 883/2004 tulenevat perekonnapõhist lähenemisviisi. Leian nimelt, et nähes ette, et „teise vanema“ esitatud taotlust tuleb võtta arvesse nii, nagu selle oleks esitanud vanem, kellel on õigus perehüvitistele, on liidu seadusandja soovinud tagada, et need hüvitised toetaksid vastavalt oma eesmärgile igal juhul perekonna eelarvet ning hüvitaksid last tegelikult ülal pidava isiku kulud.

39. Äsja esitatud arutluskäigust tulenevalt leian, et perehüvitistele vastavate summade tagasinõudmine on võimalik üksnes siis, kui see ei kahjusta määrustega nr 883/2004 ja nr 987/2009 loodud perehüvitisi puudutavate mehhanismide ülesehitust. Seejuures tuleb tagasi maksmise nõude põhjendatuse hindamisel kontrollida, kas määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandas lauses nimetatud isiku esitatud taotluse põhjal pädeva asutuse poolt perekonna olukorrale tervikuna antava hinnangu kohaselt aitavad perehüvitised tegelikult katta perekulusid. Jaatava vastuse korral näib mulle, et perehüvitiste tagasi nõudmine on nimetatud sättega vastuolus isegi siis, kui pädev asutus on need hüvitised andnud isikule, keda liikmesriigi õiguses kõnealuste hüvitiste taotlemise õigusega isikuna määratletud ei ole.

40. Selline käsitlus on ka kooskõlas Euroopa Kohtu praktikaga. Kohtuotsuses Trapkowski [24] osutas viimane küll sellele, et määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandas lauses ette nähtud arvesse võtmise kohustusega ei ole vastuolus see, kui liikmesriigi pädev asutus määrab perehüvitised muule isikule kui see, kes taotluse esitas, kuna kõnealuste hüvitiste määramise tingimused, sealhulgas hüvitiste saamise õigusega isiku määratlemine kuulub liikmesriigi õiguse kohaldamisalasse. Kõnealuse kohtuotsuse sõnastusest ei tulene siiski kuidagi, et pädev asutus peaks sellisele seisukohale asuma. Kõnealuses artiklis ette nähtud hinnangu andmine perekonna olukorrale tervikuna jätab seega pädevale asutusele võimaluse anda perehüvitised muule kui liikmesriigi õiguses kindlaks määratud isikule.

[22] 28. oktoobri 2021. aasta kohtuotsus ASGI jt (C-462/20, EU:C:2021:894, punkt 27 ja seal viidatud kohtupraktika).

[23] Komisjoni poolt nõukogule ja Euroopa Parlamendile esitatud algses ettepanekus määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 sätteid ei sisaldunud. Need lisati muudatusettepanekuga, mis tehti ettepaneku esimesel lugemisel Euroopa Parlamendis. Muudatusettepaneku põhjendusi ettevalmistavates töödes (ELT 2004, C 76E, lk 178) siiski täpsustatud ei ole.

[24] Selle kohtuotsuse punkt 48.

41. Sellisel juhul ei või aga hüvitiste määramist liikmesriigi õiguses sätestatud kriteeriumide alusel kahtluse alla seada nii, et see kahjustab määrusega nr 883/2004 loodud sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise mehhanismide ülesehitust. Meenutan siinkohal, et kuigi perehüvitiste saamise tingimused määratakse kindlaks vastavalt liikmesriigi õigusele, peavad liikmesriigid selle pädevuse teostamisel järgima liidu õigust[25]. Minu arvates ei või sellega, et perehüvitiste saamise õigusega isikud määratletakse liikmesriigi õiguses, kaasneda kohustust maksta tagasi kõnealused hüvitised, mis on pärast määruse nr 987/2009 artikli 60 lõikes 1 sätestatud menetluse läbi viimist oma eesmärgi täitnud.

42. Igal juhul on Austria maksuhalduri poolt esitatud perehüvitiste tagasi maksmise nõude põhjendatusele hinnangu andmise pädevus üksnes liikmesriigi kohtul, kes peab hindama kõiki konkreetse juhtumi asjaolusid. Seejuures näib mulle, et nende andmete põhjal, mille on esitanud eelotsusetaotluse esitanud kohus, on perehüvitiste tagasi maksmine minu ettepaneku kohaselt määruse nr 987/2009 artikli 60 lõike 1 kolmandale lausele antava tõlgendusega vastuolus.

43. Austria õiguse kohaselt oli nimelt DNi endine abikaasa isikuks, kes võis temaga koos Poolas elava täisealise tütre jaoks perehüvitisi taotleda. Kuna ema oma õigust ei kasutanud, esitas DN Austria pädevale asutusele taotluse nende hüvitiste saamiseks. Olles selle taotluse arvesse võtnud, maksis see asutus perehüvitised välja DNile, kes kandis kõik vastavad summad üle oma tütrele. Lisaks sellele märgib eelotsusetaotluse esitanud kohus, et kui DN peab perehüvitised tagasi maksma, ei oleks tema endisel abikaasal võimalik neid enam saada, kuna Austria õiguse kohaselt on kõnealuste hüvitiste taotlemise tähtaeg lõppenud.

44. Nende asjaolude kontekstis märgin esmalt, et pädev asutus võttis DNi esitatud taotluse arvesse ja määras talle seejärel perehüvitised, viies läbi määruse nr 883/2004 artiklite 67 ja 68 kohaldamiseks määruse nr 987/2009 artikli 60 lõikes 1 sätestatud menetluse. Teiseks selgitan, et kuigi perehüvitisi ei makstud emale, toetasid need tegelikult lapse, kelle jaoks need määrati, ülalpidamist.

45. Mulle näib, et sellistel asjaoludel läheks liikmesriigi õiguse kohaselt nõutav perehüvitiste tagasi maksmine vastuollu liidu seadusandja poolt perehüvitistega seoses kehtestatud sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise eeskirjadega.

## VI. Ettepanek

46. Eeltoodud asjaoludel teen Euroopa Kohtule ettepaneku vastata Bundesfinanzgerichti (föderaalne maksukohus, Austria) esitatud neljandale ja viiendale küsimusele, mis on ümber sõnastatud, järgmiselt:

Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. septembri 2009. aasta määruse (EÜ) nr 987/2009, milles sätestatakse määruse (EÜ) nr 883/2004 (sotsiaalkindlustussüsteemide koordineerimise kohta) rakendamise kord, artikli 60 lõike 1 kolmanda lausega on vastuolus sellised liikmesriigi õigusnormid, mis võimaldavad tagasi nõuda perehüvitisi, mis on määratud mõnele selles sättes nimetatud isikule, kelle taotluse pädev asutus arvesse võttis – kuna isik, kellel oli nende hüvitiste taotlemise õigus, seda õigust ei kasutanud –, kui kõnealused hüvitised on tegelikult aidanud ülal pidada neid pereliikmeid, kelle jaoks need määrati.

[25] Vt selle kohta 2. aprilli 2020. aasta kohtuotsus Caisse pour l'avenir des enfants (piirialatöötaja abikaasa laps) (C-802/18, EU:C:2020:269, punktid 68 ja 69 ning seal viidatud kohtupraktika).